

практиці оптимально забезпечувало б досягнення мети їх запровадження та сприяло б досягненню стратегічних пріоритетів та цілей України.

1. Василенко М.Д. Пільги в оподаткуванні проектів технопарків як відображення спеціального режиму їх функціонування / М.Д. Василенко // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. пр. – Одеса: Юридична література, 2009. – Вип.51. – С. 422-432.

2. Мазур О.А. Технологічні парки. Світовий та український досвід / О.А. Мазур, В.С. Шовкалюк. – К.: Прок-Бизнес, 2009. – 70 с.

3. Економіко-статистичний огляд діяльності Технологічного парку «ІЕЗ ім.Є.О. Пагона» в 2000–2010 рр. / [О.А. Мазур, С.В. Пустовойт, Л.Б. Любозна та ін.]. – К., 2010. – 61 с.

4. Семиноженко В.П. Технологічні парки в Україні: перший досвід формування інноваційної економіки / В.П. Семиноженко // Економіка України. – 2004. – № 1. – С. 16–21.

5. Чудаєва І.Б. Фінансово-економічне забезпечення технопаркових структур / І.Б. Чудаєва // Вісник Сумського національного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2010. – № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vsnau/2010_2/18Chudaeva.pdf.

6. Програма економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_2.pdf.

УДК 339.5.339.7

О.О. Манзюк

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЙ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Наведено наслідки впливу офшорних юрисдикцій на економіки їх розташування, країн-донорів та глобальну економіку загалом. Детально проаналізовано вплив офшорних юрисдикцій на економіку України та наведено альтернативні шляхи і заходи зменшення відтоку капіталу з країн-донорів у офшорні юрисдикції.

Ключові слова: *офшорна юрисдикція, відтік капіталу, країна-донор.*

Приведены результаты влияния офшорных юрисдикций на экономики их расположения, стран-доноров и глобальную экономику в целом. Подробно

проанализировано влияние оффшорных юрисдикций на экономику Украины и приведены альтернативные пути и меры уменьшения оттока капитала из стран-доноров в оффшорные юрисдикции.

Ключевые слова: *оффшорная юрисдикция, отток капитала, страна-донор.*

The results of the influence of offshore jurisdictions on the economy of their location, donor countries and the global economy in general are given in this article. The impact of offshore jurisdictions on Ukraine's economy is analyzed in detail and alternative ways and measures to reduce the outflow of capital from donor countries in offshore jurisdiction are suggested.

Key words: *offshore jurisdiction, outflow of capital, donor country.*

Постановка проблеми. Роль офшорних юрисдикцій у світовій економіці вимірюється як позитивними, так і негативними ефектами. Офшорні юрисдикції створюють для окремих підприємств сприятливі умови господарювання, тим самим стимулюючи розвиток власної економіки. Проблемними питаннями у діяльності офшорних юрисдикцій залишається їх негативний вплив на економіку країн-донорів.

Стан дослідження. В Україні дослідженню проблем функціонування офшорних юрисдикцій присвячені наукові праці О. Бондарева, В. Кравченка, Н. Кучерявенка, С. Квасова, Н. Кузнецової, В.Островського, Б. Піляєва, Д. Стеценка, В. Тепермана, Л. Чуніхіна, Г. Матусовського, С. Худолея, Ю. Сорокіна, О. Користіна, В. Лисенка та інших.

Серед зарубіжних вчених доцільно виокремити праці Х. Маккана, М. Кассарда, М. Десаї, К. Фоллі, Дж. Хайнса, Б. Шонджієва, О. Плотнікова та інших. Проте комплексно до цього часу так і не узагальнено особливості впливу офшорних юрисдикцій на світову економіку.

Метою дослідження є аналіз впливу діяльності офшорних юрисдикцій на соціально-економічний розвиток окремих країн та глобальну економіку загалом.

Виклад основних положень. Виникнення офшорних юрисдикцій спричинено глобалізаційними процесами в економіці та поглибленням міжнародних економічних зв'язків, зокрема розвитком міжнародних ринків кредитування та ринків капіталовкладень і обміну валюти.

Оскільки досліджувані юрисдикції відносять до сервісних вільно-економічних зон, особливістю яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового та фіскального режимів, високого

рівня банківської та комерційної секретності, лояльності державного регулювання, – такий режим створює істотний позитивний вплив на економіку країн їх розташування [3].

Позитивний ефект від діяльності офшорних юрисдикцій у країнах-реципієнтах, що пов'язаний із припливом капіталу, полягає у наступному: створення сприятливого інвестиційного клімату та збільшення обсягів інвестування, а відтак – і посилення позитивних наслідків для економіки-реципієнта (розвиток фінансових ринків, створення робочих місць, відсутність необхідності контролю за діяльністю офшорних компаній з боку державних органів країн, у яких вони зареєстровані).

У той же час, у країнах-донорах офшорних компаній у зв'язку із відтоком капіталу в країну-реципієнт спостерігаються наступні негативні тенденції: погіршення сальдо платіжного балансу; зменшення фінансових ресурсів; зниження обсягу капіталовкладень в національну економіку, зменшення рівня зайнятості, обсягів податкових надходжень; погіршення динаміки основних макроекономічних показників (див. рис.).

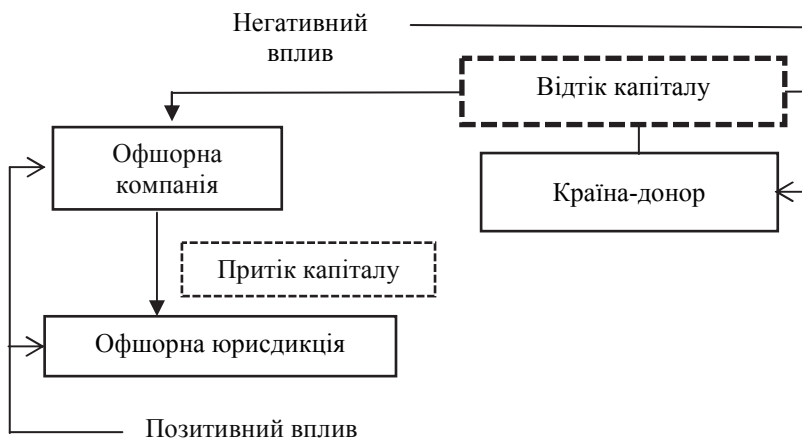

Рис. Схема притоку капіталу від країни-донора до офшорної юрисдикції

Слід зазначити, що до негативних сторін наявності офшорних територій у глобальній економіці зазвичай відносять: недобросовісну податкову конкуренцію та, відповідно, ухилення від оподаткування;

створення елементів нестабільності у світовій економіці та фінансових системах у зв'язку з можливістю накопичення в офшорних зонах значних обсягів капіталу, насамперед спекулятивного; створення передумов для відтоку капіталу; підтримка базису тіньової економіки; зменшення рівня зайнятості в країнах-донорах; отримання позаконкурентних переваг тими компаніями, які використовують офшорні зони; соціальні деформації у країнах-донорах, пов'язані зі зменшенням доходів державного бюджету [1, с. 37].

У табл. 1 подано узагальнений вплив офшорних юрисдикцій на діяльність окремих офшорних компаній, національних економік та глобальної економіки загалом. Зазначимо, що в країнах-донорах, зокрема і в Україні, розвиток офшорного бізнесу стимулює комплекс негативних наслідків, зокрема: зменшення податкового навантаження і неефективність фіскальної політики; несприятливий інвестиційний клімат і потужні мотиви до експорту капіталу за кордон; високі інвестиційні ризики і використання офшорних схем для приховування факту володіння інвестиційними об'єктами в Україні; криміналізація економіки і використання офшорних схем для відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом [2, с. 235].

Таблиця 1

Наслідки існування офшорних юрисдикцій на різних рівнях економічної системи

№ з/п	Рівень офшорної компанії	Рівень країни-донора	Рівень офшорної зони	Глобальний рівень
1.	Надання конкурентних переваг окремим компаніям	Несприятливий вплив на соціальну систему в країнах-донорах	Створення сприятливого інвестиційного клімату	Збільшення обороту фінансових активів у міжнародному масштабі
2.	Отримання статусу закордонної компанії	Зниження рівня зайнятості в країнах-донорах	Розвиток фінансових ринків	Сприяння розвитку фінансових ринків
3.	Оптимізація податків	Погіршення платіжного балансу країни	Створення робочих місць	Створення умов для диверсифікації інвестицій

4.	Відсутність валютного контролю	Зменшення фінансових ресурсів країни	Відсутність необхідності контролю за діяльністю офшорних компаній з боку країни-реципієнта	Недобросовісна податкова конкуренція
5.	Конфіденційність	Зменшення капіталовкладень в економіку	–	Сприяння відтоку капіталу
6.	Збільшення обсягу обігових коштів	Зменшення рівня зайнятості	–	Розвиток тіньової економіки
7.	–	Зменшення обсягів податкових надходжень	–	–

Доказом істотного впливу офшорних зон на економіку нашої країни є структура прямих іноземних інвестицій з України та в Україну. Зокрема, обсяги капіталовкладень в економіку Кіпру становлять – 92,3% від загального обсягу інвестицій (табл. 2).

Таблиця 2

Структура прямих іноземних інвестицій з України в економіку країн світу, 2010 р.

№ з/п	Країна	Обсяги прямих інвестицій на 01.01.2011 (млн. дол. США)	Частка загального обсягу, %
1	Кіпр	6342,5	92,3
2	Російська Федерація	194,3	2,8
3	Латвія	87,9	1,3
4	Польща	49,1	0,7
5	Грузія	31,1	0,5
6	Віргінські острови	25,8	0,4
7	Казахстан	25,2	0,4
8	Інші країни	115,2	1,6
Усього		6871,1	100

Джерело: [4].

При цьому, як відомо, Кіпр тричі був виключений з переліку офшорних юрисдикцій, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України і на сьогодні також не належить, згідно нормативно-розпорядчих документів України до переліку офшорних зон. Істотність впливу офшорних юрисдикцій на економіку країни доводять також дані, наведені у табл. 3.

Таблиця 3

**Результати використання офшорних зон
суб'єктами ЗЕД України у 2010 р.**

№ з/п	Назва показника	Значення показника
1.	Загальна сума імпорتنних операцій, млн. грн.	76
2.	Обсяги імпорту окремих офшорних зон, млн. грн.:	
	Ліберія	42,8
	Багамські острови	7,74
	Беліз	5,02
	Британські Віргінські острови	2,84
	Бахрейн	2,27
3.	Кількість суб'єктів ЗЕД України, що здійснили експортні операції через офшорні зони, одиниць	277
4.	Загальна сума експортних операцій, млрд грн.	3,89
5.	Обсяги експорту до офшорних зон, млрд грн.:	
	Британські Віргінські острови	3,72
	Гібралтар	107,4
	Беліз	26,2
	Багамські острови	7,4
6.	Частка офшорних компаній у загальному обсязі інвестицій в Україну, %:	
	Республіка Кіпр	25,5
	Нідерланди	9,2
	Великобританія	7,6
7.	Секторальна структура інвестицій через офшорні компанії, % до загального обсягу:	
	фінансовий сектор	20
	кредитування підприємств	10,5
	будівництво	5,7
	операції з нерухомістю	10,5
	агропромисловий комплекс	2
	нафтогазовий комплекс	25

Джерело: [5].

Серед основних напрямів протидії непродуктивному відтоку капіталу в офшорні юрисдикції виділимо наступні.

1. *Ліберально-ринковий*. Поступове реформування та реструктуризація економіки країни для створення сприятливих умов для капіталовкладень, при цьому адміністративні заборони у діяльності зведені до мінімуму.

2. *Ліберально-адміністративний*. Передбачає створення умов для ведення ефективної господарської діяльності та покращення інвестиційного клімату в поєднанні із посиленням певних адміністративних методів та окремих заборон.

3. *Адміністративний*. Запровадження державних монополій на зовнішньоекономічну та валютну діяльність.

Очевидно, що у посткризових умовах міжнародному співтовариству доведеться створювати законодавчу базу, яка дозволить контролювати фінансові операції, що набувають глобальних масштабів, а також запобігати можливості використання офшорних зон нерезидентами для ухилення від дотримання національного законодавства власної країни. Необхідно передбачити застосування жорсткіших заходів щодо моніторингу та контролю офшорного фінансового сектора, запровадження проти країн і компаній спеціальних штрафів та адміністративних санкцій у випадках порушення встановлених правових норм щодо боротьби з незаконними фінансовими операціями з відмивання коштів. Від держав, включених до «чорного» списку ФАТФ, слід вимагати проведення масштабних реформ правової і контрольної систем регулювання фінансового сектора [2, с. 236].

Висновки. Для успішного вирішення цього питання визначальною буде ефективність співпраці міжнародних фінансових організацій і політичних кіл країн. Значну увагу доцільно приділяти роз'яснювальній роботі і не лише щодо створення у населення негативного ставлення до офшорного бізнесу, але й стосовно формування неприйняття обману держави шляхом несплати податків навіть у тих випадках, коли таку діяльність здійснюють публічні та авторитетні громадяни. Варто відзначити успішність такої пропаганди в окремих розвинених країнах, у результаті чого у потужній компанії і відомі підприємці уникають укладення контрактів з офшорними контрагентами.

Підсумовуючи, зазначимо, що переважно спостерігається позитивний вплив діяльності офшорних юрисдикцій на офшорні компанії та країни, де вони розташовані, та негативний – на економіку країн-донорів. Таким чином, перспективами подальших досліджень у цьому

напрямі повинні стати шляхи регулювання діяльності офшорний юрисдикцій на глобальному рівні.

1. Галкін І. Офшорні зони: легальні і незаконні цілі використання / І. Галкін // Економічний вісник. – 2003. – № 11. – С. 38–42.
2. Пешко А.В. Офшорний бізнес, як складова світової економіки / А.В. Пешко // Держава і регіони. – 2006. – № 3. – С. 233–236.
3. Крикуленко К.В. Основні офшорні юрисдикції світу: критерії оптимального вибору / К.В. Крикуленко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VDU_ekon/2009_2/347.pdf.
4. Прямі інвестиції з України в економіку країн світу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/>
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zd/izu/izu_u/izu0410.html.
6. Офіційна веб-сторінка Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.